

ZVRST. *Lirika dramatika....*

VRSTA: *soneti...*

ROMANTIKA

~beseda izhaja iz Francoščine in je prvotno pomenila vse kar je bilo romantično in napisano v francoskem jeziku

~značilen je subjektiven pogled na svet

~v ospredju so čustva, sanje, domišljija...

~razvila se je zlasti lirika, v pripovedništvu pa roman

~to je bil čas cenzure, Slovenci smo takrat spadali k Avstriji, zato so bile kulturne razmere za Slovence zelo neugodne

(predromantika 1760 - 1800)

(romantika, začetek 19. st. - sredina 19. st.)

. V zahodnoevropskih književnostih je trajala približno med leti 1800 in 1830, drugje pa od 1820 do 1850. Izraz zanjo izvira iz besede romantičen ali romanesken, ta pa iz izraza roman. Romantično je prvotno pomenilo "tako kot v romanih", kar so razumeli kot prisposodbo za nekaj domišljjsko lepega, nestvarnega, izmišljenega in čustvenega. Zato so po letu 1800 s tem pojmom imenovali dela, ki niso bila več strogo razumska, razsvetljujoča, poučna, temveč so hotela biti svoboden izraz domišljije, notranje lepote, hotenja, čustvovanja in predstav. Glavna književna vrednota je postala lepota - ne le čutna, ampak predvsem duhovna.

Podlaga romantike je bil nov tip osebnosti, romantični človek, ki je notranje lep, plemenit, bogat, poln čustev in zanosa, predvsem pa zmožen estetske ustvarjalnosti. Z družbo je v sporu, ker ta s svojo ureditvijo, zakoni in navadami ne ustreza romantični lepoti, temveč jo omejuje in zatira. Zato je bila večina romantikov svobodoljubna, svobodomiselna in demokratična. Vsebinski temelj romantike - razkol med stvarnostjo in idealom se jim zdi nepremagljiv. Zavedajo se, da svojega ideala ne bodo nikoli dosegli, zato se vdajo v usodo in resignirajo. Sanjajo o lepši prihodnosti in iz te krute realnosti bežijo v svet čustev, narave in domišljije.

Zvrsti in oblike:

Romantična osebnost se je lahko najlepše izrazila v liriki - z ljubezenskimi pesmimi, razpoloženjskimi izpovedmi, elegijami... Od pesniških oblik so ji ustrezale tako antične kot nove: sonet, gazele, preproste kitične oblike. Svoj življenjski položaj, čustva in nazore je predstavljala romantika tudi v verzni povestih, daljših pesnitvah in romanih. Zadnji so pogosto dobivali subjektivno obliko pisemskega ali dnevniškega romana. Da pa bi bili čimbolj poetični, so jih

včasih pisali tudi v verzih (Puškin: Jevgenij Onjegin).

Romantiki so ustvarjali tudi drame, zlasti zgodovinske, v katerih so slikali preteklost v živih domišljjskih barvah in odkrivali v njih ista romantična čustva kot v sedanjosti.

Johan Wolfgang Goethe

Pesnik (lirske pesmi, pesnitve), Dramatik (drame Faust), Pripovednik (Trpljenje mladega Wertherja)

Majska pesem

Goethe je predstavnik nemške romantične lirike (izpoveduje razpoloženje). V pesmi so jasne podobe in spoščen ritem. V pesmi ima posebno vlogo narava. Verzi so neneaki, en verz eno razpoloženje

Pesnikova ljubezenska izpoved je izraz notranje sreče in veseja nad življenjem. Snov pesmi se navezuje na Goethejevo ljubezen do Friderike pastorjeve hčerke = njen sladki plamen

Pozdrav in slovo

Ljubezensko-refleksivna pesem (lirika)

Pesnik izpoveduje strastno in romantično ljubezen, ki jo stopnjujeta noč in narava. Govori kako je ubogal srce in zajahal konja ter odšel. Noč je padla in ljubezen mu je vžgala srce. Nato opisuje njen sladak pogled ter ji pravi, da je vsak dih le zanjo. A potem pride dan in z njim tudi slovo a kljub temu, da se poslavljata mu je v tolažbo oziroma oporo, da jo ljubi in ona ljubi njega.

Popotnikova nočna pesem

Goethe jo je napisal na steno lovske koč. Je razpoloženska pesem. Pred smrtjo ji je priprisal še globji motiv. Izjemne ritmično-zvočne podobe, svoboden verz. 1 kitica 1 razpoloženje. (lirika)

Pesem govori o tem kako se vsa narava odpravlja spat in kmalu boš spal tudi ti. Verjetno je pesem napisal pred spanjem in jo namenil tudi vsem tistim, ki bodo prenočevali v koči, ko se bodo odpravljali spat.

Trpljenje mladega Wertherja

- PISEMSKI ROMAN
- Werther piše prijatelju Wilhelmu o nesrečni ljubezni do Lotte (na koncu samomor)
- Werther govori iz sebe (svetobolje)
- Dramska zgradba

Werther je osrednja oseba, ki izpoveduje svoja občutja Wilhelmu. Pisma

razkrvivajo njegovo kratko življenje, nesrečne jubezni do Lotte in na koncu odločitev za samomor. Zgodba se začne maja. TEMA- neuresničljiva ljubezen LOTTE= Charolet Buff=Goehtejeva poročena prijateljica zato se umakne. WERTHER=Karl Jerusalemom= samomor zaradi nesrečne ljubezni. SENTIMENTALIZEM- pretirano čustvovanje skoraj bolešno..za današnji čas pretirano solzavo.

Gl. osebe

Werther-bister, užaljen, nadrajen, nekaj posebnega

Lotte- se ravna po občutku, nadzorovano

Albert- miren, umirjen, obziren, prijazen

10. maj

Številne misli o naravi in izjemno dolge povedi. Na koncu se zamisli ali bi lahko vsa svoja občutja vлил na papir (zrcalo njegove duše) kot je njegova ljubezen zrcalo neskončnega Boga.

22. maj

Werther v pismu svojemu prijatelju Wilhelmu razodeva, kakšno življenje se mu zdi življenje. Le-to je polno omejenosti in del, ki daljšajo dolgočasno bivanje. Rešitev zopet išče v svojih mislih in spominih, zaveda pa se, da je to le trenutek in ne stalna sila, ki mu vliiva občutek svobode. Srečni se Wertherju zdijo le otroci. Ti živijo svobodno, brez omejitev. Sebe ne najde niti med tistimi "srečniki", ki dobijo kar želijo, zato vidi rešitev le v smrti. Tam namreč ni nobenih sten in ječ, tam živi le svoboda.

16. junij

Wertherjevo doživljanje narave se zaplete, ko sreča Lotte. Začne se zgodba o veliki ljubezni

16. julija

Začne se kazati kako zelo je zaljubljen, rahločuten in občutljiv. Lotte mu je sveta, ona mu je vse. Všeč mu je njenje petje, ki mu reši vse težave. Njo povišuje seba ponižuje

30. julija

Albret je pripotoval. Werther mu zavida in mu ni mogle privoščiti Lotte, ker je tako popolna. Werther ima o Albertu dobro mnenje, ker spoštuje Lotte je obziren do nje.

30. avgust

Misli samo še na Lotte, predstavlja si jo povsod...njeno podobo,besede,vedenje. Misli na samostan, duhovniško obleko, zelo si želi spokojnosti, na koncu pa že misli na smrt.

19. oktober

Praznina brez Lotte

27. oktober

Brez Lotte ni življenja

FRIEDRICH SCHILLER

Njegovo delo je tesno povazano z Goethejevem. Schiller se je uveljavil kot pisec filozofskih in zgodovinskih spisov. Med najbolj pribuljenimi je drama Viljem Tell, ki govori kako se pogumni Tell noče ukloniti poniževalni zahtevi cesarjevega namestnika, da se morajo klanjati klobuku. Za kazen morem strelajti jabolko na sinovi glavi. (dramatika)

HENRICH HEINE

Zadnji veliki pesnik nemške romantike. Prve njegove pesnitve so shrnjene KNJIGI PESMI=pesmi katere govorijo o osamljenosti, nesrečna ljubezen...

Lorelaj

Najbolj značilna pesm Heina. Pesem je lirska balada(romatična oblika.Sporočilo je izredno lirsko. Poudarja otožno, mračno razpoloženje). V ospredju je čustvena izpoved za katero se skriva Heinejeva ljubezenska izkušnja. Zvočno-ritmične lastnosti dajejo vtis da je pesem ljudskaoz. Pravljica iz davnin vendar to ni.

LORELAJ= Lore Lay= nesrečno zaljubljeno dekle, obročeno čarovništva, ki se vrže iz viskoe pečine Loreli v Ren. TEMA: minljiva in pogubna ljubezen. (lirika)

Heinejeva Lorelaj govori o lepotici, ki sedi na kamnitem gorskem grebenu, si cese lase in poje zapeljivo pesem. Colnarja na Renu prevzame ob poslušanje otoznost, strmi k njej in ne vidi ceri, ki ga potegne na dno.

GIACOMO LEOPARDI

Velja za največjega italijanskega pesnika po Petrarci. Temni toni njegove lirike izvirajo predvsem iz nesrečnih življenskih okoliščin in brezupne želje, da bi bil srečen in ljubljen.

Sam sebi

Za pesem so zanjčili predvesm motivi osamljenosti in minljivosti. Pesnikov obup je izražen neposredno, z golim nizanem življenskih spoznanj. Bivanjska tema(Lirika)

- tematika je bivanjska
- obup, razočaranje rasteta iz nasprotja med stvarnostjo in idealom - izrazito svetobolna pesem
- kot nagovor samemu sebi
- pesem je refleksivna - miselna
- verzi so prosti, razsekani z verzniimi prestopi, niso rimani
- izrazito svetobolje (Slab pogled na življenje, mračen vtis na svetu ni nič takega za kar bi bilo vredno živeti...)

Pesem je kot nagovor samemu sebi. Giacomo je obupan, razočaran nad življenjem polnih prevar, zato vidi edino rešitev v smrti.

ALEKSANDER SERGEJEVIČ PUŠKIN

Izhaja iz plemiške družine, delal je v zunanjem ministrstvu. Zaradi liberalnih nadzorov je bil večkrat pregan. Njegovo mesto v ruski književnosti lahko primerjamo s Prešerovim v slovenski književnosti. Pesmi oblikujeta jasna in pregledna zasnova ter melodičen verz.

Zimski večer

Ena najbolj znanih njegovih pesmi je Zimski večer. Z njo se obrača k preprosti ruski ženi, svoji varuški Arini Rodionovi, spomin nanjo je oživil tudi z likom Tatjanine pestunje v Jevgeniju Onjeginu. Pri njej se je naučil živega ruskega jezika. Pesem je nastala u času ko je Puškin na carjev ukaz prisilno bival v Mihajlovsekm, na samotnem posestvu, svojim staršev in je bila njegova edina družica, stara, dobra varuška. (lirika)

Čustveno razpoloženjska lirski pesem (trohej), z večerom opiše kako nelepo mu je. Nasprotje je v tem, kako zunaj divjajo viharji, njihova hiša pa stoji trdna, navajena na vse.

Črni šal (romantična balada) in A.P. Kernovi

Obe pesmi sta ljubezenski, vendar se vsebinsko in oblikovno zelo razlikujeta. Črni šal se tematsko navezuje na jug Rusije. Pesem A.P. Kernovi je za Puškina značilna čustveno mislena pesem. V uglajenem tonu izpoveduje romantično pojmovanje idealne ljubezni.

Črni šal

Pesem je izrazito čustvena, močna čustva (ljubosumje, kesnanje, obup). Pesem govori o tem kako hlapec pove gospodaju, a ga njegova žena vara med tem, ko on zabava goste. Zajezdi konja in se odpravi do hiše, kjer vidi Armenca, ki poljublja njegovo Grkinjo. Odeskal jima je glavo in z njenim šalom pobrsial kri na rezilu. Hlapec se znebi trupel.

A.P. Kernovi

- naslovljena nekemu dekletu (spoznal jo je pri njenih 19ih v Sankt Peterburgu in jo znova srečal v Mihajlovsekm kamor je bil izgnan)
- začne se s trenutkom, ko jo je spoznal na nekem plesu
- ženska mu je kot muza, daje mu navdih, kot privid, lepota
- gre bolj za zaljubljenost kot ljubezen
- sčasoma jo pozabi
- pesem je preprosta, rimana, 4-6-vrstičnica

Jevgenij Onjegin

Roman v verzih, onjeginska kitica 14. vrstičnica. Romantična ironija... Tatjana in Onjegin. Puškinovo najpomembnejše delo.

Roman govori o Jevgeniju, mlademu plemiču, ki živi v Peterburgu in se na smrt dolgočasi. Ko pa po stricu podeduje posestvo na podeželju, odptuje tja...Ima soseda Lenskega, ki je zaročen z Olgo. Njena sestra Tatjana pa se zagleda v Jevgenija. Ker ta to ne opazi mu pošlje pismo. On jo sicer spoštuje vendar mu ni všeč. Ko pa so bili na praznovanju Olginega godu je Tatjana jokala in ni mogla jesti...Jevgeij je mislil da ga s tem izsiljuje da bi bil z njo, kot je že vajen. Odpravi se plesati z Olgo brez, da bi uprašal Lenskega. Olga se spogleduje z Jevgeinjem zato Lesnki pozove Jevgenija na boj. V boju Lenski umre. Jevgenij se odpravi v tujino, da ga ne bi zaprli...Ko se vrne nazaj v Rusijo pri bratrancu generalu spozna njegovo ženo..uglajeno gospo. Ta gospa je Tatjana. Jevgeinij se zaljubi ona pa se ne zmeni zanj. Tatjana mu nato pove, da ga ima še vedno rada samo je zvesta možu. Onjegin odide –konec je odprt- pred njim je življenje z vsemi možnostmi

MIHAIL JURJEVIČ LERMONTOV

Zadnji veliki Ruski romantik je sledil Byornovem in Puškinovem zgledu. Upesnjeval je predvsem romantične motiv(svetobolje).

Jadro

Jadro(prispodoba za človeka) je med njegovimi najbolj znanimi pesm, napisal jo je ko je bil star 18 let. Pesnik si želi nemir,da bi se nekaj dogajalo.Jadro je lirski subjekt.To je pesnik sam.Z jadrom izraža življensko občutenje.Pesem ima dva dela,ki slonita na nasprotjih-antiteza(vprašanje-zanikanje-sklepna ugotovitev). (miselna ali refleksivna-bivanjska tema)

V pesmi je izpostavljen občutek izgubljenosti, osamljenosti. Podoba cloveka, ki je na morju, dalec od doma, jadro se lesketa samotno v morskih sirjavah in si zeli viharja. Pesem izraza pesnikovo osamljenost, je romantčna pesem, podoba hrepenenja. Zelja jadra na morju je kot zelja osamljenega pesnika, ki si v svojem casu zeli, da bi lahko opravljal neka velika dejanja, ne pa zdel v dusecih razmerah.

F.Prešeren

- najpomembnejši predstavnik slovenske literarne romantike
-1830 je objavil eligijo Slovo od mladosti v Kranjski čbelci
-najpomembnejša dela so Sonetje nesreče, glosa, Krst pri Savici, Neiztrohnjeno srce, Zdravljica

Hčere svet

Romanca Hčere svet je Prešernova mladostna pesem in je ena izmed redkih, ki se je ohranila po samokritičnem sežigu pesnikovih prvih pesnitev. Velja za prvo romanco na slovenskem(1831). Pesem je vedra v ospredju je hčerkino sprejemanje očetovega svarila. Svojo ljubezen ni skrivala,celo nasprotno.

Očetovo jezo pa si ne žene h srcu, saj ve, da je dobrohotno zanjo in jo obrne v svoj prid. ROMANCA=je krajša pripovedna pesem,vsebuje lirske prvine. V nasprotju z balado je konec veder ali humoren.

Literarna zvrst: romanca (epika)

-gre za pesem s pripovedno vsebino

-izvira iz srednjeveške ljudske pesmi oz. iz španske romance

Pesem je Prešeren napisal okoli leta 1828, spada v njegovo mladostno obdobje (ena prvih romanc), saj je ljubezen predstavljena kot nezapletana, z majhnimi težavami, humorjem

Tema:

-hčerino sprejemanje očetovega svarila

-dekle ima skrivno ljubezen, očeta skrbi in ji pove za vse ovire, ki jih bo nastavil, le ne preneha. Dekle mu brezbrizno odgovori, da bosta že našla način in da se bo to končalo le če se poročita

Slovo od mladosti

Eligija Slovo od mladosti sodi med najstarejše Prešernove pesmi, napisal jo je 1829 in objavil v Kranjski čbelci. Pesem označuje začetek njegovega zrelega pesniškega obdobja in hkrati prvi vstop v romantiko. Temelnja življenska vprašanja so mladost in njena minljivost. TEMNA ZARJA: metaforična besedna zveza. Subjektivna resnična podoba življenja.

Vsebina:

V prvi kitici lirski subjekt govori, kako je mladost hitro minila in da je bilo v njej malo sreče in optimističnega upanja, veliko pa je bilo prepira. A kljub težki mladosti žaluje za njo.

V drugi kitici nam pove, kako kmalu je spoznal, da na svetu ni sreče, dobrote, svet ne ceni modrosti in učenosti, da so to le sanje.

V tretji kitici pa pravi, da tisti, ki nima sreče, je nikoli ne bo imel, da človek velja le toliko, kolikor ima denarja, in da so na svetu samo laži in goljufija.

V četrti kitici zvemo, da ga boli srce, ko gleda napake sveta. Upanje je le goljufija.

V peti kitici ugotovi, da spoznanje o težkem življenju ne bo izginilo, a vseeno pozabi na nesrečo in hrepeni po mladosti.

Elegija:

Pesem je po vsebini elegija oz. otožna pesem ali žalostinka. S svojim ritmom vzbuja žalostno občutje.

Slogovna sredstva in njihovo estetsko učinkovanje:

- **nagovor** : nagovor mladosti se kaže v celotni pesmi, neposredno pa jo nagovarja v 1. in 5. kitici,
- **metafore** : "De smo brez dna polnili sode" - metafora, ki izraža nesmiselno početje,
"Temna zarja" - ključna metafora, ki je zgrajena na protislovni zvezi dveh po naravi izključujočih se pojavov,
- **personifikacije** : poosebljena je mladost (ne more roditi cvetja):
"rodile ve ste meni cvetja malo";
poosebljene so modrost, pravičnost in učenost:
"modrost, pravičnost, učenost, device
brez dot žalvat videl sem samice",
- **verz** : laški enajsterec U -U -U -U -U -U,
- **stanca** : kitična oblika pesmi je stanca ali oktava. Najpogostejša italijanska kitična oblika sestavljena iz 8mih italijanskih enajstercev.

SONETJE NESREČE

Cikel šestih sonetov in velja za Prešernovo vrhunsko delo in najboljšo slovesno pesnitev.
Osebnostna kriza=pesimistični soneti

DOMOTOŽJE: O vrba, srečna, draga vas domača

RAZOČARANJE O SPOZNANJU SVETA: Popotnik pride v Afriko pušavo

PORAŽENOST: Hrast, ki vihar na tla ga zimski trešne

VDANOST V USODO: Komor je sreča dar bila klofuta

ŽELJA PO SMRTI: Življenje ječa, čas v nji rabelj hudi

RESIGNACIJA: zadnji sonet Čez tebe več ne bo, sovražna sreča

1.sonet:

govori o Vrbi, domači vasi, kako bi tam lahko bil varen pred kruto realnostjo sveta, se poročil z žensko ki bi skrbela za njega in ohranil vero, ki jo je izgubil ko je odšel v svet in spoznal njegove krute resnice.

2.sonet: - sestavlje iz 2 delov, 1.metafora iz narave; 2.priimer pri Fpju

- 1.) Popotnik gre v puščavo, se zgubi, pride noč, popotnik si zaželi svetlobe, posije luna in vidi vse grozote puščave → divje zveri
- 2.) Prešeren se enači s popotnikom, ki gre v svet, in mu je lepo dokler ne pride do spoznanj, kako je življenje kruto

3. sonet:

- 1.) govori o hrastu, ki ga zimsk vihar spravi na kolena in izsrka njegove moči, a hrast naslednjo pomlad spet zeleni, a vendar manj kot prejšnjo, in tako vsako leto naprej dokler mu ne zmanjka življenske moči

2.) hrast primerja s siromakom, kateremu je sreča obrnila hrbet in ta siromak počai umira. FP. pride na plan z mislijo, da človek, ki mu je nesreča usojena nima pomoči tako kot je nima umirajoči hrast

4. sonet:

Govori, da komur sreča ni naklonjena, mu ne pomaga niti 100 rok velikanov, niti bog bogastva. Kjerkoli hoi mi je s trnjem pot posuta, kjerkoli si najde dom se bo moral spoprijemati z težavami, katerih bo odrešen šele ko bo umrl.

5. sonet SONET O SMRTI:

Prosi smrt, da naj se ne mudi dolgo, da ga naj odreši njegovih muk v tem krutem svetu kjer ne najde sreče.

Pravi, da hoče tja v smrt, kjer se bo lahko znebil težav, problemov in krivic, tja kamor težave ne sežejo.

6. sonet SONET O V DANOSTI V USODO

Tukaj se vda v usodo in se neha pritoževati nad srečo, ki mu je obračala hrbet, pravi da se je že navadil vsega hudega. Da ne občuti več čustev, ne čuti več straha, ne upanja. VSEENO MU JE.

Glosa

Prešerne je Glosa napisal leta 1832, ko so nastali tudi Sonetje nesreče, in jo hkrati z njimi objavilli v četrtem zvezku kranjske čebelce.

GLOSA: sprva pesniški komentar kakšne druge pesmi. V književnosti pa je postala lirsko besedilo z zahtevno pesniško obliko

tema: Pesništvo je težak poklic

teza: Pesništvo je bil zelo težak in za druge ljudi ne razumevajoč poklic.

Pesništvo je nekaj pomenilo le pesniku. Nihče ni spoštoval pesnikov.

Pesnik ni nikoli imel sreče in denarja. Vedno je bil zelo zapostavljen.

Tako je bilo tudi pri Prešernu, večina ljudi ga ni razumela, nikoli ni imel denarja in tudi v ljubezni ni imel sreče.

Slep je, kdor se s petjem ukvarja.

(Kranjec moj mu osle kaže;

pevcu vedno sreča laže,

on živi, umrje brez dnarja.)

Prešeren ni nikoli imel sreče v ljubezni, to dokazujejo veliko njegovih pesnitev namenjenih Primičevi Juliji, ki pa ga ni uslišala oziroma se ni morala poročiti z njim ker je imel premalo denarja, kar je bilo znailno za pesnike.